აგრობიზნესის მართვის ზოგიერთი ასპექტი საქართველოში

ეთეი ნახიმანიშვილი
ასოცირებული პროფესორი
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის

ნაშრომში დასაბუთებულია აგრობიზნესის განვითარებისა და მისი ეფექტიანი მართვის როლი საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში. დასაბუთებულია, რომ დღეს აგრობიზნესის სფეროში შენარჩუნებულია განვითარების დაბალი ტემპი, დაბალია მწარმოებლურობის დონე და არაეფექტიანად გამოიყენება რესურსული პოტენციალი. თანამედროვე ეტაპზე განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება აგრობიზნესის თავისებურებებისა და ტენდენციების კანონზომიერებათა კვლევას, აგრობიზნესზე მოქმედი ფაქტორების თეორიულ-მეთოდოლოგიური საკითხების შესწავლას, ამ სფეროს ეფექტიანი მართვის ასპექტების შესწავლას.

სტატიაში გამოვლენილია აგრობიზნესის მართვის სფეროში არსებული გამოწვევები, დადგენილია არაეფექტიანი მართვის დადებითი და უარყოფითი მხარეები, შემოთავაზებულია არაეფექტიანობის დაძლევის გზები, გაკეთებულია დასკვნა, რომ აგრობიზნესის ეფექტიანი მართვა გამოვლენილი პრობლემების შესაბამისად უნდა წარიმართოს. პირველადი მონაცემების ანალიზზე დაყრდნობით დასაბუთებულია, რომ აგრობიზნესის სფეროს მართვის ოპტიმალური მექანიზმების შერჩევა განსაკუთრებულ აქტუალურობას იჩენს იმ პირობებში, როდესაც გამოკვეთილია ინფლაცია, სესხებზე ფასების ზრდა, აგროსასესხათო პროდუქტების ექსპორტ-იმპორტის უარყოფითი სავაჭრო ბალანსი და სხვ. შემუშავებულია რეკომენდაციები აგრობიზნესის მართვის ზოგიერთი ასპექტის სრულყოფის შესახებ საქართველოში

საკვანძო სიტყვები: *აგრობიზნესი, აგრობიზნესის მართვა, მართვის ეფექტიანობა, აგრობიზნესის განვითარება.*

გლობალიზაციის პირობებში, როდესაც ეკონომიკის ერთ-ერთ მთავარ გამოწვევად მოსახლეობისათვის სურსათით უზრუნველყოფა განიხილება, განსაკუთრებით აქტუალურია აგრობიზნესის განვითარება და მისი ეფექტიანი მართვა. აგროსასურსათო სექტორი, ნებისმიერ ქვეყანაში, მოსახლეობის სურსათით უზრუნველყოფასა და კეთილდღეობის გაუმჯობესებაში პრიორიტეტულ როლს ასრულებს. გაეროს 2030 წლისათვის მდგრადი განვითარების მიზნების შესაბამისად მსოფლიო ამ მხრივ, რიგი გამოწვევების წინაშე დგას. პრობლემას ამწვავებს Covid-19- ის პანდემიაც (Richard S. Gray, 2020).

საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში აგრობიზნესის განვითარება ყოველთვის გადამწყვეტ როლს ასრულებდა, თუმცა, ამ სფეროში დღესაც შენარჩუნებულია განვითარების დაბალი ტემპი, აღინიშნება მწარმოებლურობის დაბალი დონე, რაც უამრავ ობიექურ და სუბიექტურ პრობლემებს ქმნის ერთი მხრივ, სურსათის წარმოების, ხოლო მეორე მხრივ, მასთან დაკავშირებულ მომიჯნავე დარგებში. აღნიშნულიდან გამომდინარე, თანამედროვე ეტაპზე განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება აგრობიზნესის თავისებურებებისა და ტენდენციების კანონზომიერებათა კვლევას, აგრობიზნესზე მოქმედი ფაქტორების თეორიულ-მეთოდოლოგიური საკითხების შესწავლას, ამ სფეროს ეფექტიანი მართვის ასპექტების შესწავლას.

აგრობიზნესის ეკონომიკური გარემო მთელი რიგი სირთულეებითა და მრავალწახნაგოვნებით ხასიათდება, რომელიც შემდეგი გარემოებებით არის გამოწვეული: აგრობიზნესის განვითარება ორგანულად არის დაკავშირებული მიწისა და ბუნებრივი გარემოს გამოყენებასთან. ცნობილია ისიც, რომ მიწის რესურსები შეზღუდულია, და განსხვავებული ნაყოფიერებით გამოირჩევა; აგრობიზნესისათვის დამახასიათებელია წარმოების პროცესის სირთულე და მრავალფეროვნება, რაც თავის მხრივ, განპირობებულია სხვადასხვა ბუნებრივ-ეკონომიკური ფაქტორისა და პირობის ზემოქმედებით; აგრობიზნესის განვითარებაზე გავლენას ახდენს სოფლის მეურნეობის სეზონურობა და სხვა. დასახელებული ფაქტორების გამო, აგრობიზნესის ეკონომიკური და ტექნოლოგიური გარემოს მა-

რთვა საკმაოდ თავისებურია და მოითხოვს კომპლექსურ-ინტეგრირებულ და მომავალზე ორიენტირებულ მიდგომებს (Girma Gebresenbet & Techane Bosona, 2012).

აგრობიზნესის ეფექტიანი მართვა გამოვლენილი პრობლემების შესაბამისად უნდა წარიმართოს. ბოლო პერიოდში ჩატარებული კვლევებით აგრობიზნესში რამდენიმე ძირითადი პრობლემა არის გამოვლენილი, კერძოდ: ბაზარზე დაბალი ხელმისაწვდომობა; მწირი საინვესტიციო რესურსებით უზრუნველყოფა; სურსათის უვნებლობის სისტემაში არსებული პრობლემები და სხვა (COVID-19-ის გავლენა, 2020). პანდემიამ ეს პრობლემები კიდევ უფრო გაამწვავა და ნათელი გახდა, რომ აუცილებელია მართვის ეფექტიანი მექანიზმების შერჩევა არა მარტო ეკონომიკური, არამედ, სოციოლოგიური, პოლიტიკური და სხვა ფაქტორების გათვალისწინებითაც.

აგრობიზნესის სფეროს მართვის ოპტიმალური მექანიზმების შერჩევა განსაკუთრებულ აქტუალურობას იჩენს იმ პირობებში, როდესაც გამოკვეთილია ინფლაცია, სურსათზე ფასების ზრდა, აგროსასურსათო პროდუქტების ექსპორტ-იმპორტის უარყოფითი სავაჭრო ბალანსი და სხვ.

COVID-19-ის კორონავირუსის გამო ახალი გამოწვევები გაჩნდა შიგა და საერთაშორისო სასურსათო ბაზრებზე. კორონავირუსის დასაძლევად მსოფლიო მასშტაბით საჭირო იქნება დამატებითი ფინანსური რესურსები, რაც თავის მხრივ, კიდევ უფრო გააღრმავებს მსოფლიოში მიმდინარე სასურსათო კრიზისს.

თანამედროვე რეალობების გათვალისწინებით განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს საკითხების კომპლექსურად მოგვარების გზების ძიება, ასევე, აუცილებელი ხდება პრობლემების შეფასება ჯანდაცვის სფეროსა და ეკონომიკურ საკითხებთან ურთიერთობის კონტექტში.

ცნობილია, რომ სურსათის წარმოება სეზონური ხასიათისაა და მსოფლიოში კორონავირუსის პანდემიით გამოწვეულმა ვითარებამ შესაძლებელია სურსათის გლობალური დეფიციტი გამოიწვიოს სურსათის მიწოდებისა და შენახვის სიტემებში წარმოქმნილი შეზღუდვების გამო. ასეთ პირობებში საჭიროა მოიძებნოს პასუხები კითხვებზე: რა ფაქტორები მოქმედებს აგრობიზნესის განვითარებაზე? როგორ შეიძლება სურსათის მიწოდების ჯაჭვის ეფექტიანი მართვა? აგრობიზნესის მართვის რომელ რგოლშია სისუსტეები? როგორია აგრობიზნესის მართვის ეფექტიანი მოდელი? და სხვ.

აგრობიზნესი საქმიანობის რთული სფეროა. შესაბამისად, ამ სფეროს მართვის პრობლემების გამოსავლენად დამათი დაძლევის გზების შესამუშავებლად მნიშვნელოვანია უპირველესად, აგრობიზნესის განვითარების ხელშემშლელი ფაქტორების დადგენა. აგრობიზნესის განვითარებას სხვადასხვა ფაქტორი აბრკოლებს, მათგან აღსანიშნავია განუვითარებელი სასურსათო ბაზრების განვითარების დაბალი დონე და მათზე მწარმოებლების წვდომის შეზღუდულობა (ხარაიშვილი ე., ნაცვლიშვილი ი., 2019). საქართველოში თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისად ჯერ კიდევ არ არის გავინთარებული როგორც საბითუმო, ისე საცალო სასურსათო ბაზრები. მათი ეფექტიანი მართვით სავსებით შესაძლებელია დამატებული ღირებულების გაზრდა ამ სფეროში. აღნიშნულის მიღწევის ერთ-ერთი გზა შეიძლება სასურსათო ბაზრების განთავსება ეკონომიკურად და სოციალურად ხელსაყრელ ტერიტორიებზე, მათი განვითარებისა და მოდერნიზაციის პერსპექტიული შესაძლებლობების მაქსიმალურად გამოყენება.

აგრობიზნესის განვითარების ერთ-ერთი შემაფერხებელ ფაქტორად განიხილება ფერმერთა და სპეციალისტთა ცოდნის დაბალი დონე აგროსასურსათო პროდუქტების წარმოებისა და მიწოდების მთლიან ჯაჭვში.

აგრობიზნესის განვითარებაზე, ასევე, უარყოფითად მოქმედებს დამამუშავებელი საწარმოებისა და აგროსასურსათო პროდუქტების საცავების ნაკლებობა (Kharaishvili et al,); მწირი რაოდენობის ტექნიკურ საშუალებები და თანამედროვე ტექნოლოგიებზე დაბალი ხელმისაწვდომობა; წარმოების მცირე მასშტაბები; მწარმოებლურობის დაბალი დონე;

შეზღუდული ფინანსური რესურსები; არასრულყოფილი საკანონმდებლო ბაზა და სხვა.

ზემოთ აღნიშნული პრობლემების გამო დღეს თითქმის არ არსებობს აგრობიზნესის კომპლექსური მართვის მექანიზმი, რომლის საშუალებით მარტივად და ეფექტიანად მოხდება პრობლემების მოგვარება, მაგალითად, მიწის გაყიდვისა და შეძენის მსურველთა დაკავშირება, მიწების დანაწევრების აღმოფხვრა, მწარმოებლურობის ზრდა და ზოგადად სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლება.

ეფექტიანი მართვის მექანიზმების შესამუშავებლად მნიშვნელოვანია დასავლეთ ევროპის ქვეყნების გამოცდილების გაზიარება, მაგალითად, ვროპის ქვეყნებში მიწის კონსოლიდაციის მოდელები ეფუძნება აგრობიზნესის სფეროში მაღალი რისკების გათვალისწინებას და უზრუნველყოფს ამ სფეროდან მიღებული შემოსავლების ზრდას. ეფექტიანი მართვისთვის აუცილებელია შესაბამისი ფინანსური რესურსებით სფეროს უზრუნველყოფა. ცხადია, რომ მწარმოებლურობის ზრდა და წარმოების თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენება მიუღწეველი იქნება შეღავათიანი აგროკრედიტების გარეშე. ცნობილია, რომ 2013 წლიდან საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ დაიწყო „შეღავათიანი აგროკრედიტის პროექტის“ განხორციელება, მაგრამ დღემდე არ არის შემუშავებული ამ პროცესის მართვის ქმედითი მექანიზმები. აგრობიზნესის სფეროში შეღავათიან აგროკრედიტებზე მოთხოვნა-მიწოდების შემაფერხებელი ფაქტორების გამოვლენა ეფექტიანი მართვით ხელს შეუწყობს ამ სფეროში დამატებული ღირებულების ზრდას და სოფლად არსებული პრიორიტეტული პრობლემების მოგვარებას (Kharaishvili, 2018).

აგრობიზნესის მართვის სფერო კომპლექსურად უნდა ასახავდეს ზოგადად ორგანიზაციის მიერ გამოყენებული რესურსების, დასაქმებული პერსონალისა და ტექნოლოგიების, მომსახურების სხვადასხვა სახეობებისა და ინფორმაციების მართვის პროცესს (იხ. დიაგრამა 1).

დიაგრამა 1. აგრობიზნესის სფეროს ორგანიზაცია, როგორც მართვის ობიექტი (მენეჯმენტი, 2020)

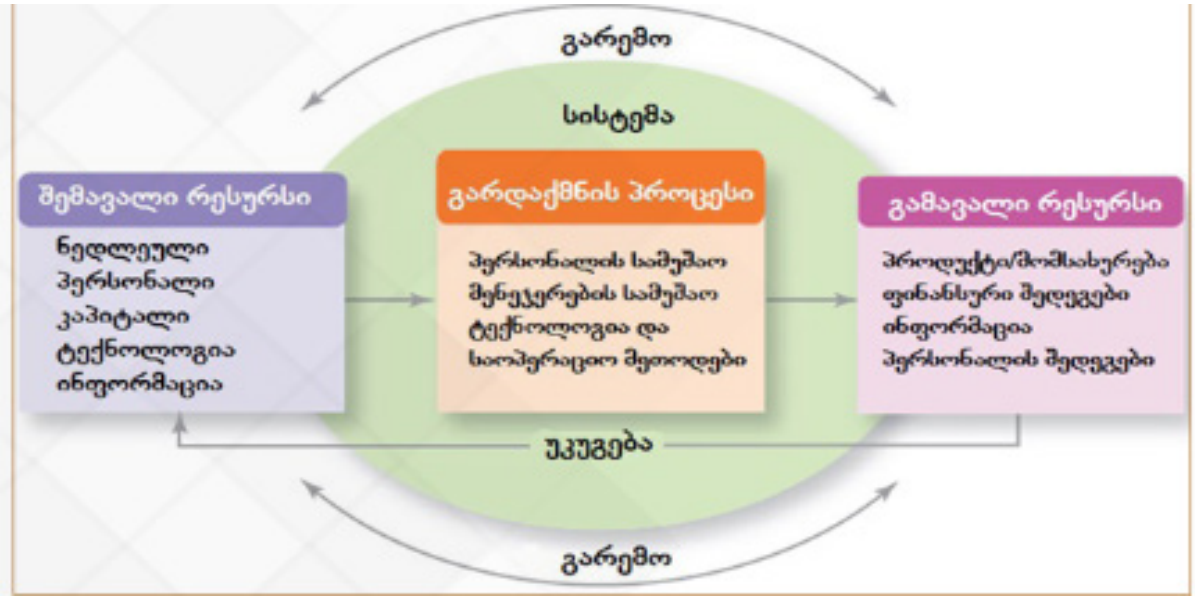

აგრობიზნესის მართვის პროცესში საჭიროა დადგინდეს უპირატესად რომელი ეგზოგენური და ენდოგენური ფაქტორები განაპირობებს აგრობიზნესის წარმატებას (მადდოკი, 2020). უმნიშვნელოვანესია აქცენტის გაკეთება იმ ფაქტორებზე, რომლებიც ყველაზე მეტ სამუშაო ადგილს ქმნის. ასევე, გასათვალისწინებელია, რომ მოქმედი ფაქტორების შესაბამისად ბიზნესის წარმოების გამარტივება საწარმოს წახალისების საუკეთესო პოლიტიკა იქნება. აგრობიზნესზე მოქმედი ენდოგენური და ეგზოგენური ფაქტორების შესწავლის მნიშვნელობაზე მეცნიერთა მსჯელობით გაკეთებულია დასკვნა, რომ უპირველესად სა-

ჭიროა იმის შეფასება თუ რით არის განსხვავებული ბიზნესის კეთება სოფლად და ამის შემდეგ გამოსავლენია აგრობიზნესზე ენდოგენური და ეგზოგენური ფაქტორები. სწორედ ასეთ გადაწყვეტილებებს უნდა დაეყრდნოს შემდეგ საქართველოს სოფლის მეურნეობის ადაპტაციის ეროვნული გეგმის მომზადების ხარვეზებისა და საჭიროებების ანალიზი (საქართველო, 2017).

ამრიგად, აგრობიზნესის მართვის ეფექტიანი მექანიზმების შერჩევა გამოიწვევს ამ სფეროს რესურსული პოტენციალის მაქსიმალური უკუგებით გამოყენებას, განსაზღვრავს ხელსაყრელ ბაზრებს წარმოებული პროდუქციის რეალიზაციისთვის, ხელს შუწყობს დასქმებულთა ცოდნისა და უნარ ჩვევების გაუმჯობესებას, ორგანიზაციის ფულად-საკრედიტო და საფინანსო-საბანკო ურთიერთობების სრულყოფას, უზრუნველყოფს ეკონომიკური ინტეგრაციას და ზოგადად მუდმივ განვითარებაზე ორიენტაციას.

ლიტერატურა:

1. 1. Richard S. Gray (2020). Agriculture, transportation, and the COVID-19 crisis.
2. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/cjag.12235
3. 2. Girma Gebresenbet and Techane Bosona (2012). Logistics and Supply Chains in Agriculture and Food. https://www.researchgate.net/publication/221928911_Logistics_and_Supply_Chains_in_Agriculture_and_Food
4. 3. COVID-19-ის გავლენა ფერმერებსა და სოფლის მეურნეობაზე file:///C:/Users/Admin/Desktop/GFA_COVID-19-IMPACT_GEO-FINAL_compressed-1.pdf
5. 4. ხარაიშვილი ე., ნაცვლიშვილი ი. (2019). ქართული აგროსასურსათო პროდუქტების ბაზრები და ექსპორტის მასტიმულირებელი ეკონომიკური პოლიტიკა, ჟურნალი „გლობალიზაცია და ბიზნესი“, #8.
6. 5. Kharaishvili, E., Gechbaia B., Mamuladze G. (2018). VEGETABLE MARKET: COMPETITIVE ADVANTAGES OF GEORGIAN PRODUCT AND COMPETITION CHALLENGES, Innovative Marketing, Volume 14, Issue 3, 2018. Volume 14 Issue #3, pp. 8-16.
7. https://businessperspectives.org/journals/vegetable-market-competitive-advantages-of-georgian-product-and-competition-challenges
8. 6. Kharaishvili E. (2018), The Impact of Preferential Agro Credit on the Development of Agribusiness in Georgia, 2018. ECOFORUM. Volume 7, Issue 1(14).
9. 7. მენეჯმენტის ძირითადი საკითხები და აგრობიზნესის მენეჯმენტის თავისებურებები, გვ. 4. http://agriedu.ge/Uploads/images/1547317453-%E1%83%A4%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%98%20%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%9D%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%9B%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%90-F2.pdf
10. 8. ნიკ მადდოკი (2020). რა მუშაობს სოფლის განვითარებაში და როგორ? ეგზოგენური და ენდოგენური ზრდის ფაქტორები სოფლის განვითარებაში. https://grdn.ge/assets/img/uploads/publications/pdf_dc6b7ecaf471b58edf897c96cac4143c.pdf
11. 9. საქართველოს სოფლის მეურნეობის ადაპტაციის ეროვნული გეგმის მომზადების ხარვეზებისა და საჭიროებების ანალიზი (2017) http://eiec.gov.ge/AboutUs/___

Some Aspects of Agribusiness Management in Georgia

Eteri Narimanishvili
Associate Professor
Samtskhe-Javakheti State University

SUMMARY

The paper substantiates the role of agribusiness development and its effective management in the socio-economic development of Georgia. It is substantiated that the low rate of development in the field of agribusiness is maintained today, Productivity levels are low and resource potential is used inefficiently. At the present stage, special importance is attached to the research of the peculiarities of agribusiness and trends regularities, Study of theoretical-methodological issues of factors affecting agribusiness, To study the aspects of effective management in this field.

The article identifies the challenges in the field of agribusiness management, The pros and cons of inefficient management are identified, Ways to overcome inefficiency are suggested, The conclusion is that Effective management of agribusiness should be conducted in accordance with the identified problems. Based on the analysis of primary date, it is substantiated that the selection of optimal management mechanisms in the field of agribusiness is particularly relevant in the conditions when outlined the inflation, rising food prices negative trade balance of exports and imports of agri-food products and etc. recommendations for improving some aspects of agribusiness management in Georgia have been developed.

Key words: agribusiness, agribusiness management, management efficiency, development of agribusiness.